

LEEUWARDEN, DE WAALSE KERK (Grote kerkstraat 34)

In **1530** werd in Leeuwarden de bouw van de kloosterkerk van de Dominicanessen voltooid. Het Gebouw werd gewijd aan de Heilige Apostelen. Na de Reformatie werd in de kerk school gehouden- Op aandringen van Gedeputeerde Staten van Friesland stond de magistraat van Leeuwarden het gebouw in **1659** af aan de toen gestichte **Franse gemeente**. De Staten van Friesland zorgden toen voor herstel van de kerk, herinrichting van het interieur en aanschaf van meubilair. Het **koor** werd afgescheiden van de kerk en deed later onder andere dienst als pakhuis, tot het in 1839 werd afgebroken.

De eenvoudige voorgevel van de Waalse kerk werd vroeger verlevendigd door een aantal kleine vensters. De huidige bepleistering en spitsboogvensters werden in 1837 aangebracht. Het **toegangspoortje** is nog 17^{de}eeuws. Fraai is in de deur de oude kruk die draait in de geopende muil van een leeuw. Het poortje zelf bestaat uit twee Toskaanse pilasters, die een driehoekig fronton dragen. Onder dat fronton is een versiering uitgehouwen in boekvorm. Daarop stond vroeger.

VENEZ, ET		MONTONS
A LA MONT		AGNE DE L'
ETERNEL		A LA MAISON
DU DIEU		DE JACOB.
ESAIE		II :13.

(Vert.: Komt, laten wij opgaan naar de berg des Heren, naar het huis van de God Jacobs. Jesaja 2, 3.).

In het fronton zelf waren symbolische voorwerpen uitgehouwen en daartussen stond „L' EGLISE WALLONNE" (Waalse kerk). In het fries onder fronton stond:

NOUS OIJONS PARLER, CHACUN EN NOS PROPRES LANGUES,
DES CHOSES MAGNIFIQUES DE DIEU, ACT DES APOT.

(Vert.: Wij zullen elk in onze eigen taal, de grote dingen des Heren verkondigen. Handelingen der Apostelen).

De inscripties zijn in 1890 verwijderd, nadat de Waalse Gemeente in 1888 was opgeheven. Het **kerkinterieur** kreeg in 1837 het aanzien, dat het nu grotendeels nog heeft. Bij de verbouwing ging veel van het oude interieur verloren. Enig oud kerkmeubilair bleef bewaard. De 17^{de}eeuwse **kansel** is eenvoudig van versiering en vormgeving, maar juist door die eenvoud bijzonder fraai. De gekorniste panelen en ook de hoekversieringen van de kuip zijn ingelegd met ebbenhout. Het bij de kansel behorende **doophek** met gedraaide balusters werd een tiental jaren geleden verwijderd. De kerk bezit een drietal **herenbanken** zonder overhuiving, maar met een hoog achterschot, dat afgedekt wordt door een brede lijst, die rust op gesneden consoles.

ORGEL

Het sieraad van de kerk is het orgel. In 1735 werd het geschonken door prinses Maria Louise van Hessen Kassel (Marijke Meu), weduwe van stadhouder Johan Willem Friso. De bouw werd in 1740 voltooid door Johann Michaël Schwartzburg, die bij dit instrument, evenals bij zijn bewaard gebleven werkstukken in de kerken van Sint-Annaparochie, Morra, Burgwerd en Wolvega, het klavier aan de voorzijde plaatste.

De **kast** van het orgel is rijk versierd met snijwerk. De hoofdtoren wordt bekroond door de harpspelende koning David. De twee zijtorens dragen binnen lofwerk twee bustes. In de vleugelstukken zijn putti (kinderfiguurtjes) gesneden. De kas heeft een imitatie-houtbeschildering, maar daaronder zijn blauwe verfsporen waar te nemen.

Het fraaiste onderdeel van het orgel is ongetwijfeld de balustrade. In 1742 werd door Gedeputeerde Staten van Friesland betaling gedaan aan „Jaan Oenema, Mr. Beeldhouwer binnen Leeuwarden, wegens 't maken van de wapens van haer doorlugtigheden de Erfprince en Mevrouw de prinsesse van Orange en Nassau etc., etc., etc. in de Franse kerk aldaar". Het barokke snijwerk aan de balustrade is vervaardigd in de trant van de bekende Daniël Marot. Het bestaat uit acanthusloof, leeuwen, een kroon en putti rondom de geschilderde wapenschilden van prins Willem IV en prinses Anna van Hannover. De wapenschilden zijn overigens (bij een latere restauratie ?) verkeerd om geplaatst. Wapens en schildhoudende leeuwen worden gedragen door kariatiden (vrouwenfiguren) en een piëdestal, waarop krijgsattributen zijn weergegeven.

De **galerijen** of kraken aan weerszijden van het orgel hebben een met snijwerk versierde balustrade. De consoles daaronder zijn gelijk aan die onder het orgel, maar het snijwerk aan de balustrade zelf wekt door het rocaille karakter de indruk in de tweede helft van de 18de eeuw te zijn ontstaan. Het orgel, dat in 1888 bij de opheffing van de Waalse gemeente in vruchtgebruik werd overgedragen aan de Hervormde gemeente voor de tijd dat de Waalse kerk als kerkgebouw blijft fungeren, heeft niet meer de originele dispositie. Deze werd gewijzigd in 1854 door de Leeuwarder orgelbouwer L. van Dam. D. A. Flentrop restaureerde het instrument in 1952. Toen werd de dispositie opnieuw gewijzigd. Onder andere werd de bourdon 16 vt. als zelfstandige pedaalstem geplaatst. Aan de achterzijde van de orgelkas zijn twee vergrotingen waar te nemen.

Dispositie:

Hoofdwerk		Bovenwerk		Pedaal	
Prestant	8vt.	(eigenlijk achterwerk en vroeger onderwerk)		Bourdon	16vt.
Holpijp	8vt.			(pneumatisch)	
Octaaf	4vt.	Roerfluit	8vt.		
Fluit	4vt.	Quintadeen	8vt.	Manuaal koppel	
Quint	3vt.	Prestant	4vt.	Pedaal koppel	
Octaaf	2vt.	Fluit	4vt.		
Mixtuur	4-6 sterk	Gemshoorn	2vt.		
Trompet	8vt.	Ouint	1 1/2vt.		
Sexquialter	2 sterk				
Dulciaan	8vt.				

S. ten Hoeve
1975

Literatuur:

- W. Eekhoff - Geschiedkundige beschrijving van Leeuwarden, dl I en II. Leeuwarden 1846.
- R. Visscher - Leeuwarden van 1846 tot 1906. 's-Gravenhage 1908.
- J. Jongepier - Frieslands orgelpracht. Sneek, z. j.